

## ГУМАНІТАРНА ДИПЛОМАТІЯ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

В статті досліджуються передумови та особливості формування гуманітарної дипломатії і гуманітарного права. Автори намагаються дати сучасне визначення поняття «гуманітарна дипломатія, здійснюють аналіз історичного розвитку концепції міжнародного гуманітарного права та дипломатії». Висвітлюється роль міжнародних організацій в здійсненні гуманітарної допомоги уразливим групам населення під час збройних конфліктів, охарактеризовані сучасні проблеми функціонування гуманітарної дипломатії.

**Ключові слова:** гуманітарна дипломатія, гуманітарна допомога, права людини, дипломатичні відносини, кризи, міжнародне гуманітарне право

**Постановка проблеми.** Забезпечення постійного доступу до гуманітарної допомоги під час військових конфліктів, складних надзвичайних ситуацій завжди було важливою проблемою для політиків. Її вирішення пов'язано з гарантією захисту цивільного населення в умовах небезпеки і політичної нестабільності. Практика гуманітарних переговорів призвела до появи концепції гуманітарної дипломатії на початку 2000-х років. Вона мала переконати громадських лідерів і високопосадовців, приймаючих рішення, діяти в інтересах уразливих груп населення дотримуючись гуманітарних принципів. Гуманітарна дипломатія здійснюється гуманітарними акторами і включає в себе організацію безпечної присутності гуманітарних організацій, доступ до переговорів з цивільним населенням, моніторингу програм допомоги, поваги до міжнародного права.

Розвиток гуманітарних аспектів дипломатії пов'язаний із захистом найбільш уразливих груп населення – етнічних і релігійних меншин, жінок, дітей, біженців, жертв збройних конфліктів, тероризму і екологічних катастроф.

Важливим завданням, яке стоїть перед науковцями є дослідження природи дипломатії, історії її розвитку, а також сучасних моделей та інструментів. Вчені звертають увагу на необхідність повернення в

міжнародних відносинах до філософії моралі і ціннісних орієнтирів.

На наш погляд, доцільно дати визначення поняття гуманітарна дипломатія, показати становлення і розвиток гуманітарної дипломатії і інституту гуманітарного права, розглянути проблеми гуманітарної діяльності в сучасному світі.

**Мета дослідження.** Визначити поняття «гуманітарна дипломатія», здійснити аналіз історичного розвитку концепції гуманітарного права та дипломатії, охарактеризувати сучасні проблеми функціонування.

**Об'єктом** дослідження є історія формування гуманітарного права і гуманітарної дипломатії.

**Предметом** дослідження є гуманітарна дипломатія, чинники, що впливали на її становлення і розвиток.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Стратегічний вимір гуманітарної дипломатії та гуманітарного права у своїх працях вивчали К.Шмітт, Х.Арендт, М.Фуко, Д.Агамбен, Д.Батлер, Е. С. Громогласова, Т. В. Зонова, О. Ф Русакова. Окрім того відомі праці вітчизняних науковців таких як В.Ф. Антипенко, М. Гнатовський, В. Гутник, Т. Короткий, А. Талаласв, О. Тиунов, І. Лукашук, Я. Жукорська та інші.

**Виклад основного матеріалу.** В науковому дискурсі поняття гуманітарна дипломатія з'явилась по-

рівняно нещодавно. Згідно з думкою дослідників феномен гуманітарної дипломатії не є безперечним в зв'язку з неточністю і суперечністю характеру самого терміну, а також нез'ясованістю його практичного застосування. На відміну від класичної дипломатії, яка заснована в першу чергу на переговорах [1, с. 20], гуманітарна дипломатія сфокусована на міжнародній допомозі в рамках гуманітарних операцій і програм, а також встановленні партнерських відносин для досягнення гуманітарних цілей. В публікаціях підкреслюється, що розвиток гуманітарних аспектів дипломатії пов'язаний із зусиллями направленими на позбавлення людей від страждань, поневірянь [2, с. 271]. В цьому контексті гуманітарна дипломатія в першу чергу має відношення до діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста і установ ООН.

Вчені також відзначають, що гуманітарна дипломатія має відношення не тільки до надання гуманітарної допомоги національними і міжнародними організаціями. Гуманітарне співробітництво є одним із засобів «м'якої сили», спеціалісти з міжнародного права розуміють як різновид неполітичної комунікації, заснований на застосуванні інструментів «м'якої сили». В такому поєднанні теорія гуманітарної дипломатії набуває нової сутності і виступає базовою моделлю для вдосконалення міждержавних відносин [3, с. 66].

В цьому контексті гуманітарна дипломатія спирається в першу чергу на загальнолюдські цінності, включає використання соціальних, освітніх, наукових програм, розширення культурного обміну, участь в ненасильницькому розв'язанні політичних конфліктів, миротворчу діяльність, захист прав і свобод людини, допомогу уразливим групам населення в умовах лих, війн і конфліктів [3, с. 65–66].

Для найбільш глибокого розуміння гуманітарної дипломатії, яка спирається в своїй діяльності на міжнародне гуманітарне право, на наш погляд, необхідно звернутися до її витоків і процесу становлення.

Дослідження, присвячені раннім формам людського існування, дозволяють розглядати гуманітарну діяльність як одну із первинних функцій влади. Її адресатами спочатку були члени одного товариства, але поступово під впливом різних факторів став розвиватися її зовнішній вимір [4, с. 361]. Бажання розширити межі людського існування призвели до поширення внутрішньо-общинних механізмів підтримки соціальності на сферу зовнішніх контактів.

Роботи етнографів дають уявлення про зародження перших звичаїв міжплеменного спілкування у первісному суспільстві, розкривають джерела виникнення та спрямованість перших етичних норм,

що регулювали людську поведінку всередині них. Підтримка мирних відносин, була характерною для багатьох первісних соціумів, що підтверджується їх традиціями та легендами [5, с. 104].

Існуючи пліч-о-пліч первісні товариства, не відчувачи постійного стану ворожнечі, в деяких випадках навіть тоді розвивали певні рудиментарні форми дипломатичного звичаю, спочатку за допомогою випадкових вісників, потім за допомогою посланців [6, с. 45].

Аналіз природи та еволюції гуманітарної складової зовнішньої політики дає можливість зробити висновки, що найперші форми дипломатичних контактів та етичних норм мали раціоналістичний характер мотивації, обирали ненасильницькі засоби взаємодії із зовнішнім світом, а звичай недоторканості послів виник як норма, заснована на взаємності. У зв'язку з розширенням мирних контактів та залученням до них нових соціальних груп норма взаємної недоторканості розширювалася. Так само, збереження життя чужим полоненим могло забезпечити тих членів групи, які самі опинились у полоні [7, с. 46].

Розглядаючи форми первинних «гуманітарних» практик у зовнішніх зв'язках первісних товариств, можна виокремити такі гуманні риси міжгрупових відносин: процес поступового розширення кордонів спілкування малих людських общин; звичай дарообміну як інструмент «олюднення» зовнішнього соціального процесу. Це дає можливість зробити висновок, що гуманітарна складова у зовнішній політиці має найдавніші витoki без якого общини не змогли б виживати та розвиватися.

У процесі цивілізаційного розвитку деякі з найбільш сильних протодержавних утворень «в силу своєї активної внутрішньої та зовнішньої політики досить швидко з простих трансформувалися в більш складні утворення, з яких виникли ранні держави, в яких гуманізм поза межами своїх кордонів також слідував чіткої раціональності, тому що для країн цінність представляли людські ресурси, як власні, так і чужі (завойовані/підкорені).

В ранньому середньовіччі католицька церква наділяється винятковими функціями як гарант дотримання міжнародних договорів, що сприяє формуванню норми гуманності у поводженні з військово-полоненими та мирним населенням під час бойових дій. У Середні віки ще більше зміцнилися принципи захисту жінок і дітей під час бойових дій: церкви та монастирі дають притулок, християнські чернечі ордени стають основними гуманітарними «організаціями». Всі механізми підтримки, відновлення людяності зосереджуються в руках Церкви та скеровують-

ся особливим уявленням про людину, згідно з яким її кінцевою метою стає трансцендентний порятунок, а не земне благополуччя [8, с. 85].

Європейський ренесанс (XIV–XVI ст.) перекинув місток між Середньовіччям та Новим часом (XVII–XIX ст.), в якому бере початок «сучасність». Йдеться про такі поняття, як «раціональність», «секуляризм», «національна держава» та система міждержавних відносин, заснованих на принципах поваги до суверенітету та невтручання у внутрішні справи. Як і будь-який період відмови від старого та руху до нового, Ренесанс і Новий час, були пов'язані з новими потрясіннями, новим «нелюдським досвідом» та відсутністю дієвих механізмів його пом'якшення, компенсації у внутрішній та зовнішній політиці [8, с. 85].

Зародження та розквіт гуманістичної думки означали занепад та відмову від середньовічних поглядів на людину та її місце у світобудові. Гуманістичні ідеї підготували ґрунт для Реформації, однією з основних ідей якої була теза про те, що людині доступний порятунок через її власні зусилля та добрі справи, без допомоги та керівництва Церкви. Але Реформація мала не тільки прихильників, католицька церква не збиралась здавати свої позиції. Посилилася політизація релігійного дискурсу, що призвело до початку Тридцятирічної війни, значущим фактором якої було секторне насильство (між католиками та протестантами), яке супроводжувалось злочинами проти мирного населення та його масовою загибеллю.

Як стверджує у своїй монографії Е. С. Громогласова, ренесансна гуманістична думка призвела до делегітимації існуючих у Середні віки механізмів підтримки соціальності. Тим часом для виникнення нових, секулярних форм гуманітарної дії був потрібен час, і актори (протестантські громади), які були б готові просувати нові гуманітарні практики, поширювати та вкорінювати їх в свідомість політичних еліт. Тому розквіт гуманістичних ідей аж ніяк не збігся з торжеством гуманізму у зовнішній політиці [9, с. 38].

Ідеї про спільний світ, всесвітність та ієрархічну організацію міжнародних відносин, частково були реалізовані в середньовічному світопорядку і період Відродження, але не стали достатньою передумовою формування сучасних, світських підходів до гуманітарної дипломатії. Вони почали розвиватися з того моменту, коли усвідомлення своєї правоздатності торкнулося широких верств населення, що сталося завдяки зміцненню буржуазії як передового класу Європи. Цивільний активізм стає значним чинником розвитку гуманітарних ініціатив у зовнішній політиці європейських держав наприкінці XVIII – на початку XIX століття. Зокрема, це виявилось в активі-

зації французьких та англійських рухів, які виступали за ліквідацію работоргівлі [9].

Інтерес до гуманітарних питань з боку міжнародної спільноти був закономірним наслідком загальних структурних змін у суспільному житті, пов'язаних з розвитком капіталістичних відносин у Європі на початку XIX ст. В цей період підвищується взаємозалежність країн, а в зв'язку з появою нових комунікаційних технологій, активізується зовнішньополітичне спілкування, дипломатія перетворюється на публічну сферу діяльності. Основною формою міждержавної взаємодії стають міжнародні конгреси і конференції, які створюють і затверджують нові норми міжнародного права, сприяють утвердженню принципів невтручання у внутрішні справи держав та прагнуть попередити військові конфлікти.

Але незважаючи на ці устремління військові дії за участю численних військ до середини XIX ст. продовжуються. Вони стали предметом широкого висвітлення у пресі, яку особливо непокоїла проблема тяжкого становища поранених і надання їм допомоги. Розвивались різні неурядові ініціативи гуманітарної допомоги військовополоненим і цивільному населенню. Кримська війна (1853–1856 рр.) стала фактором, який поставив питання охорони здоров'я: у 50-х роках XIV ст. були проведені перші міжнародні санітарні конференції, які потім стали регулярними; в Олександрії було засновано Міжнародну санітарну та морську карантинну раду, яка пізніше стала Східно-Середземноморським регіональним офісом Всесвітньої організації здоров'я [9, с. 45].

В середині XIX століття складається інститут міжнародного гуманітарного права (право війни, право збройних конфліктів), який розуміють як сукупність міжнародно-правових норм і принципів, регулюючих захист жертв війни, а також обмежуючих методи і засоби її ведення.

Деякі дослідники починають виклад історії гуманітарного права з подій з 1859 року, коли під селищем Сольферіно в Північній Італії відбулася найбільша в Другій війні за незалежність Італії битва між військами франко-сардинського альянсу та австрійською армією. Свідком цих жахливих подій став женевський комерсант Жан Анрі Дюнан, який на основі своїх вражень у 1862 р. опублікував книжку «Спогади про Сольферіно». У ній було сформульовано дві основні пропозиції: організувати постійно діючу агенцію по наданню гуманітарної допомоги під час війни; прийняти міждержавну багатосторонню угоду стосовно поранених під час військових дій [10, с. 22].

Для поширення своїх ідей А. Дюнан та його одноподумці створили в 1863 році організацію, яка пізні-

ше стала відома як Міжнародний комітет Червоного Хреста (далі – МКХЧ), а в 1864 р. у Женеві на між-державній конференції була ухвалена Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих військових під час сухопутної війни, якою передбачалося надання допомоги пораненим і визначався нейтралітет медичних служб на полі бою, був запроваджений Червоний Хрест у якості захисної емблеми. Ця конвенція поклала початок сучасного міжнародного гуманітарного права [10, с. 22].

Подальший розвиток МГП проходив у двох напрямках. У Женеві ухвалювались конвенції, які торкалися переважно захисту жертв війни (осіб, які не є комбатантами, та осіб, які припинили брати участь у конфлікті). Цей напрямок отримав назву «право Женеві». Другий напрямок, й відповідно підгалузь МГП – «право Гааги», яке забороняло або обмежувало застосування конкретних методів та засобів ведення війни. Розрізнення між «правом Женеві» та «правом Гааги» загалом утратило «свою важливість після прийняття у 1977 року двох додаткових протоколів до Женевських конвенцій про захист жертв війни, які стосуються обох цих течій МГП [10, с. 23].

Починаючи з 1864 р. здійснювалося регулярне виправлення та доповнення договорів «права Женеві» з урахуванням реальних подій останніх збройних конфліктів: норми про захист поранених, що містяться в Женевській конвенції 1864 р., переглядалися у 1906, 1929, 1949 та 1977 рр.; розширювався перелік категорій жертв війни, які отримують захист за МГП: спочатку не були лише поранені військовослужбовці (1864 р.), потім – хворі комбатанти (1868 р.) та особи, що зазнали корабельної аварії (1899 р.), потім – військовополонені та цивільні особи на окупованих територіях (1899 р.) та, нарешті, все цивільне населення супротивника (1949 р.); значний вплив на «право Женеві» справила Перша та Друга світові війни, після яких були прийняті Женевські конвенції про захист жертв війни відповідно 1929 р. (Женевська конвенція про покращення долі поранених і хворих у діючих арміях, 1929 р.; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, 1929 р.) та 1949 р. (I Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, 1949 р.; II Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі, 1949 р.; III Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, 1949 р.; IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни, 1949 р.) [11, с. 467].

Розвиток «права Гааги» розпочався переважно з Першої конференції миру 1899 р., на якій було укладена Конвенція (II) про закони та звичаї сухопутної

війни, 1899 р. Подальший розвиток «права Гааги» відбувався шляхом деталізації загальних правил ведення війни (Конвенція (IV) про закони та звичаї сухопутної війни з додатком [11, с. 467].

Основу сучасного МГП складають чотири Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 р. (I Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, 1949 р.; II Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі, 1949 р.; III Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, 1949 р.; IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни, 1949 р.) з трьома Додатковими протоколами до них (Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), 1977 р.; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що

стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру (Протокол II), 1977 р.; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується прийняття додаткової розпізнавальної емблеми (Протокол III), 2005 р.) [11, с. 467].

Значну роль в захисті жертв війни та подолання гуманітарних наслідків збройних конфліктів відіграють різноманітні організації: міжурядові та неурядові, міжнародні та національні. Їх об'єднує наявність права на гуманітарний доступ, права, обсяг якого залежить від статусу та мандату організації, а також застосованих норм міжнародного гуманітарного права.

Серед цих організацій є міжурядові, які діють відповідно до свого статуту та наданому у конкретній місії мандату, які визначають статус цих місій та делегацій. У період збройних конфліктів ці організації взаємодіють між собою на основі кластерного підходу, відповідно до якого кожна з них спеціалізується на конкретному напрямку здійснення гуманітарних дій.

Друга група – неурядові організації, що входять до системи Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. До компонентів Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця відносяться МКЧХ, Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та національні товариства Червоного Хреста чи Червоного Півмісяця, які є недержавними організаціями зі спеціальним статусом у період збройного конфлікту. Перш за все це, стосується Міжнародного Комітету Червоного Хреста, повноваження та функції якого відображені, у Женевських конвенціях про захист

жертв війни 1949 р. та Додаткових протоколів до них 1977 р. МКЧХ забезпечує координацію дій компонентів Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця у період збройного конфлікту [12, с. 122].

До третьої групи належать інші різноманітні неурядові організації, що забезпечують підтримку та гуманітарну допомогу населенню у період збройного конфлікту, наприклад, Норвезька рада у справах біженців, Данська Рада у справах біженців [12, с. 123].

До міжнародних неурядових організацій, які діють з гуманітарною місією у період збройного конфлікту, належить широке коло міжнародних неурядових організацій у гуманітарній сфері, серед яких «Лікарі без кордонів» (Médecins Sans Frontières (MSF)), «Карітас» (Caritas), «Міжнародний медичний корпус» (International Medical Corps), Мальтійська Служба Допомоги та ін. Діяльність міжнародних неурядових організацій визначається законодавством держави реєстрації організації, також у ряді випадків укладаються меморандуми про співпрацю між організацією та відповідним міністерством/відомством держави [12, с. 124].

**Висновки.** Узагальнюючи, варто зазначити, що термінові гуманітарні проблеми в сучасному світі зросли в зв'язку з проблемою військово-силового аспекту конфліктності. Гуманітарна сфера стає однією зі сфер глобального управління, побудованого на основі мережевої взаємодії різнорідних учасників задля вирішення проблем, що ставлять під загрозу життя та здоров'я багатьох людей. Гуманітарна ди-

пломатія покликана переконати громадських лідерів і високопосадовців, які приймають рішення, діяти завжди і за будь-яких обставин на користь уразливих груп населення і поважаючи дотримуючись при цьому основних гуманітарних засад. Вона охоплює діяльність, метою якої є отримання від політичної та військової влади простору, в якому гуманітарні актори можуть спокійно працювати.

Тим не менш, гуманітарна дипломатія стикається в сьогоденні з багатьма проблемами. Різноманітність політичних акторів, залучених до гуманітарної діяльності, їх конкуруючі пріоритети призводять до різного розуміння методів гуманітарної дипломатії. Доступ до гуманітарної допомоги знаходиться під постійною загрозою в зв'язку з тим, що характер конфліктів постійно змінюється, що призводить до політизації цього явища.

З огляду на вищесказане, автори можуть зробити висновок, що шляхи становлення і розвитку гуманітарної дипломатії були досить складними. Тільки всередині XIX століття склались норми і принципи, на основі яких здійснюється захист уразливих груп населення; були прийняті перші міжнародно-правові акти гуманітарного права; з'явилися міжнародні організації, діяльність яких була направлена на надання гуманітарної допомоги усім, хто її потребує.

В сучасних умовах, на нашу думку, гуманітарна дипломатія стає ключовим елементом для надання допомоги усім уразливим групам населення, яка забезпечується багатьма акторами, такими як держави, міжнародні організації, простими людьми та їх ініціативами.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Николссон Г. Дипломатія. Москва: ОГЗ, 1941. 156 с.
2. Зонова Т. В. Дипломатія: моделі, форми, методи. Москва: Аспект Пресс, 2013. 346 с.
3. Русакова О. Ф. «Мягкая сила» как инструмент политической коммуникации и гуманитарной дипломатии. *Дискурс-Пи*. 2017. № 1 (26). С. 61–71. URL: <https://dx.doi.org/10.17506/dipi.2017.26.1.6172>.
4. Service E. R. *Origins of the State and Civilization. The Process of Cultural Evolution*. University of California. New York: Norton & Company, 1975. 361 p.
5. Numelin R. J. *The Beginnings of Diplomacy: A Sociological Study of Intertribal and International Relations*. New York: Philosophical Library Incorporated, 1950. P. 104.
6. Емельянов А. Л. Трансформация традиционной дипломатии малагасийского государства в XIX в. Диссертация на соискание ученой степени д.и.н. М. 2005. С. 45.
7. Березина Е.М. К вопросу о генезисе нравственного принципа милосердия. *Вестник МГУКИ*. 2011. № 5 (43). С. 46.
8. Буткевич О. В. Формирование международной договорной практики периода Средневековья. *Государство и право*. 2011. № 6. С. 85
9. Громогласова Е. С. (2018) «Гуманитарная дипломатия в современных международных отношениях: опыт системного исследования». Москва : ИМЭМО РАН. 125 с. С. 38–45.
10. Barnett M., Weiss T. G. *Humanitarianism : a Brief History of the Present. Humanitarianism: Politics, Power, Ethics*. Barnett M., Weiss T. G. Ithaca (Ed.). New York: Cornell University Press, 2008. P. 22–23.
11. Репецкий В. М., Лисик В. М. Міжнародне гуманітарне право. Київ, 2008. 467 с.

12. Пустогаров В. В. Международное гуманитарное право. Москва : Институт государства и права Российской академии наук, 1997. С. 122–124.

#### REFERENCES

1. Nikolsson G. (1941). *Diplomatiya*. Moskva: OGZ [in Russian].
2. Zonova T. V. (2013). *Diplomatiya: modeli. formi. metodi*. Moskva: Aspekt Press [in Russian].
3. Rusakova O. F. (2017). «Myagkaya sila» kak instrument politicheskoy kommunikatsii i gumanitarnoy diplomatii. *Diskurs-Pi*, 1 (26), 61–71. URL: <https://dx.doi.org/10.17506/dipi.2017.26.1.6172> [in English].
4. Service E. R. (1975). *Origins of the State and Civilization. The Process of Cultural Evolution*. University of California. New York: Norton & Company [in English].
5. Numelin R. J. (1950). *The Beginnings of Diplomacy: A Sociological Study of Intertribal and International Relations*. New York: Philosophical Library Incorporated, 104 [in English].
6. Emelianov A. L. (2005). Transformatsiya traditsionnoy diplomatii malagasiyskogo gosudarstva v XIX v. *Doctor's thesis*. Moskva, 45 [in Russian].
7. Berezina E. M. (2011). K voprosu o genezise npravstvennogo printsipa miloserdiya. *Vestnik MGUKI – Bulletin of MGUKI*, 5 (43), 46 [in Russian].
8. Butkevich O. V. (2011). Formirovaniye mezhdunarodnoy dogovornoj praktiki perioda Srednevekoviya. *Gosudarstvo i pravo – State and law*, 6, 85 [in Russian].
9. Gromoglasova E. S. (2018) «Gumanitarnaya diplomatiya v sovremennykh mezhdunarodnykh otnosheniyakh: opyt sistemnogo issledovaniya». Moskva : IMEMO RAN, 38–45 [in Russian].
10. Barnett M., Weiss T. G. (2008). *Humanitarianism: a Brief History of the Present*. Humanitarianism: Politics. Power. Ethics. Barnett M., Weiss T. G. Ithaca (Ed.). New York: Cornell University Press, 22–23 [in English].
11. Repetskiy V. M., Lisik V. M. *Mizhnarodne gumanitarne pravo*. Kiyev. 2008 [in Russian].
12. Pustogarov V. V. (1997). *Mezhdunarodnoye gumanitarnoye pravo*. Moskva : Institut gosudarstva i prava Rossiyskoy akademii nauk, 122–124 [in Russian].

#### ОКЛАДНАЯ МАРИНА

кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры права Европейского союза  
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

#### ПЕРЕВАЛОВА ЛЮДМИЛА

доктор юридических наук, доцент кафедры права,  
Национального технического университета «Харьковский политехнический институт»

#### ГЕНКУЛ ЮЛИЯ

студентка 4 курса международно-правового факультета  
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

### ГУМАНИТАРНАЯ ДИПЛОМАТИЯ: ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

В статье изучаются предпосылки и особенности формирования гуманитарной дипломатии и гуманитарного права. Авторы пытаются дать современное определение понятию «гуманитарная дипломатия, осуществляют анализ исторического развития концепции международного гуманитарного права и дипломатии». Освещается роль интернациональных организаций в осуществлении гуманитарной помощи уязвимым группам населения во время вооруженных конфликтов, охарактеризованы современные трудности функционирования гуманитарной дипломатии.

**Ключевые слова:** гуманитарная дипломатия, гуманитарная помощь, права человека, дипломатические отношения, кризисы, международное гуманитарное право

OKLADNAYA MARINA

PhD in Historical Sciences, Associate Professor,  
Associate Professor at the Department of European Union Law of the Yaroslav Mudruj National Law University

PEREVALOVA LYUDMILA

Doctor of Law, Associate Professor of the Department of Law  
of the National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

GENKUL YULIA

4th year student of the International Law Faculty of the Yaroslav Mudruj National Law University

### **HUMANITARIAN DIPLOMACY: HISTORY OF FORMATION AND MODERNITY**

**Problem setting.** Ensuring constant access to humanitarian aid during military conflicts and complex emergencies has always been an important issue for politicians. Its solution is to guarantee the protection of civilians in times of danger and political instability. The practice of humanitarian negotiations led to the emergence of the concept of humanitarian diplomacy in the early 2000s. It was to persuade community leaders and high-ranking decision-makers to act in the interests of vulnerable populations in accordance with humanitarian principles. Humanitarian diplomacy is carried out by humanitarian actors and includes the organization of a safe presence of humanitarian organizations, access to negotiations with the civilian population, monitoring assistance programs, and respect for international law.

The development of humanitarian aspects of diplomacy is linked to the protection of the most vulnerable groups - ethnic and religious minorities, women, children, refugees, victims of armed conflict, terrorism and environmental disasters.

An important task facing scholars is to study the nature of diplomacy, the history of its development, as well as modern models and tools. Scholars draw attention to the need to return in international relations to the philosophy of morality and values.

In our opinion, it is expedient to define the concept of humanitarian diplomacy, to show the formation and development of humanitarian diplomacy and the institute of humanitarian law, to consider the problems of humanitarian activity in the modern world.

**Analysis of recent researches and publications.** K. Schmitt, H. Arendt, M. Foucault, D. Agamben, D. Butler, ES Gromoglasova, TV Zonova, OF Rusakova studied the strategic dimension of humanitarian diplomacy and humanitarian law in their works. In addition, the famous works of domestic scientists such as VF Antipenko, M. Gnatovsky, V. Gutnik, T. Korotky, A. Talalaev, O. Tiunov, I. Lukashuk, J. Zhukorska and others.

**Target of research** is to define the concept of “humanitarian diplomacy”, analyze the historical development of the concept of humanitarian law and diplomacy, describe the current problems of functioning.

**Article’s main body.** The article examines the prerequisites and features of the formation of humanitarian diplomacy and humanitarian law. The authors try to give a modern definition of “humanitarian diplomacy, analyze the historical development of the concept of international humanitarian law and diplomacy.” The role of international organizations in the implementation of humanitarian aid to vulnerable groups during armed conflicts is highlighted, the current problems of humanitarian diplomacy are described.

**Conclusions and prospects for the development.** Given the above, the authors can conclude that the ways of formation and development of humanitarian diplomacy were quite difficult. Only in the middle of the XIX century were the norms and principles on the basis of which vulnerable groups are protected; the first international legal acts of humanitarian law were adopted; international organizations have sprung up to provide humanitarian assistance to all those in need.

In modern conditions, in our opinion, humanitarian diplomacy is becoming a key element in providing assistance to all vulnerable groups, which is provided by many actors, such as states, international organizations, ordinary people and their initiatives.

**Key words:** humanitarian diplomacy, humanitarian aid, human rights, diplomatic relations, crises, international humanitarian law

Окладна М. Г., Перевалова Л. В., Генкул Ю. В. Гуманітарна дипломатія: історія становлення та сучасність. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). URL: [http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Okladnaya\\_Perevalova\\_Genkul17.pdf](http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Okladnaya_Perevalova_Genkul17.pdf).